

תנוונות למאמרו של הרב מיכה הלוי' 'תפילת הדרך בזמננו' (צהרי א)

הצעה חלופית לבעיית תפילת הדרך הרב אלי אלטשולר

א. הבעיה והפתרון המוצע במאמר

במאמרו 'תפילת הדרך בזמננו' מצביע הרב מיכה הלוי על הבעיות שיש בתפילת הדרך בזמננו, ומציע פתרון לבעיות אלו.

ברצוני להציע פתרון אחר, אך תחילה אציג את הבעיות עליהן הצביע הרב מיכה ואת הצעתו:

א. נוסח הברכה איננו משקף את הבעיה העיקרית בימינו, שהיא תאוונות הדרכים.
ב. חוסר הרלוונטיות של גדרי הליכת פרסה (במיוחד לדעת הפוסקים שקובעים שיש להתחשב בזמן הילוך פרסה - 72 דקות) לסכנת תאוונות דרכים. במיוחד אמורים הדברים לגבי נסיעה בתוך העיר, שם לכל הדעות אין לומר תפילת הדרך בשם ומלכות. האם שם לא קיים חשש של תאוונות דרכים?

כפתרון לבעיות הנ"ל מציע הרב מיכה שבכל בוקר יאמר אדם תפילת הדרך בתוך תפילת העמידה בברכת 'שומע תפילה', ויוסיף שם את הסכנה של תאוונות דרכים. פתרון זה מסתמך על הט"ז, שאומר: "ויכול לומר אותה אפילו בעיר קודם שיצא לדרך..." (או"ח סי' קי ס"ק ז). וכיון שאומר את תפילת הדרך בשומע תפילה יוכל להוסיף כל מה שרוצה, לפי מה דקיימא לן "שואל אדם צרכיו בשומע תפילה".

לעני"ד, פתרונו של הרב מיכה איננו פתרון טוב, וזאת משתי בחינות:

1. פתרונו מתבסס על דוחק גדול בפוסקים, כפי שיבואר להלן.
2. פתרונו אינו עונה כראוי על הבעיות עליהן רצה לענות. ניגש עתה לבדיקת היסוד ההלכתי של הרב מיכה.

ב. האם ניתן לסמוך למעשה על שיטת הטי"ז?

יסוד המחלוקת בין הטי"ז לבין שאר האחרונים הוא בהבנת מנהגו של המהר"ם, המובא בשו"ע (שם, סעיף ו): "המהר"ם כשהיה יוצא לדרך בבוקר היה אומר אחר יהי רצון, כדי להסמיכה לברכת הגומל חסדים טובים, ותהיה ברכה הסמוכה לחברתה" (ולכן איננה פותחת בברוך).

המ"א ושאר אחרונים מסבירים, שמדובר במקרה שהיה מתפלל בדרך, ואז היה מסמיך את תפילת הדרך ליהי רצון, אך אם לא היה מתפלל בדרך לא היה עושה כן, כיון שצריך לומר תפילת הדרך רק לאחר שהחזיק בדרך.

לעומתם מבין הטי"ז שגם כאשר המהר"ם היה מתפלל בביתו היה אומר תפילת הדרך סמוך ליהי רצון, ומה שכתוב שיש לאומרה לאחר שהחזיק בדרך - הכוונה היא שיהיה מוחזק בודאי לילך.

כדעת המ"א יש להוכיח מהמהרי"ל שכתב: "...אלא שמהר"ם נזקק לסומכה בדאיפשר ליה, אבל אם היה מתענה והיה יוצא לדרך באמצע היום לא היה נמנע לאומר... " (שו"ת מהרי"ל החדשות סי' א). משמע מכאן שרק כאשר המהר"ם היה מתפלל בדרך היה סומך את תפילת הדרך לברכה אחרת, אבל כשהיה יוצא לדרך באמצע היום, ולא יכול היה לסמוך את תפילת הדרך ליהי רצון, היה אומר בדרך, ולא בבוקר בתפילתו.

וכך ניתן להוכיח מדברי המהרש"ל, שכותב: "ועוד אומר אני נהי שאין צריך לסומכה (את ברכת אלוקי נשמה לברכת אשר יצר) מכל מקום היכא דמסמכא טפי עדיף, ותדע שהרי תפילת הדרך אינה סמוכה ואינה מתחלת בברוך אפי"ה היה מהר"ם נזהר **כשהיה בדרך** לסומכה ולאומרה אחר יהי רצון הראשון לברכת גומל חסדים כדי שתהא ברכה סמוכה לחברתה" (שו"ת מהרש"ל סי' סד). המהרש"ל מדגיש: "כשהיה בדרך".

נלענ"ד שאין להסתמך על דעת הטי"ז, מכיון שכמו שהרב מיכה בעצמו כותב, כל גדולי האחרונים דחו את שיטתו: כולם כאחד סוברים שמה שכתב השו"ע (או"ח קי, ז) "אומר אותה אחר שהחזיק בדרך" הוא לאחר שהתחיל ללכת בפועל. וכן כתב הי'משנה ברורה' (שם ס"ק ט): "הא"ר והפמ"ג ושאר האחרונים חולקים על זה (על הטי"ז), והסכימו דלכתחילה יש להיזהר שלא לעשות כן, אך בדיעבד יש לסמוך על דבריו". האם ניתן להשתית תקנה **קבועה** על דעה שכל האחרונים (פרט לטי"ז) טוענים שאין לעשות כן, ורק בדיעבד מקבלים אותה?

ג. משמעות ההצעה - ביטולה של 'תפילת הדרך' כתפילת דרך

"אם תיושם הצעה זו", כותב הרב מיכה, "יהיה בכך מענה לתמיהת העולם מדוע אין מתפללים תפילת הדרך על סכנות הדרכים של היום...".

נדמה לי שבפתרון זה לא תיושב תמיהת העולם, כיון שתפילה ב'שומע תפילה' על סכנת תאוונת הדרכים יכולה (ואולי באמת רצויה) שתיאמר על ידי כל אדם בכל תפילה, גם אם אין הוא מתעתד לנסוע באותו יום. הפיכת תפילת הדרך לחלק מתפילת הקבע נוטלת את העוקץ מתפילת הדרך כמבטאת תחושת סכנה של אדם **המצוי** במצב שיש בו סיכון. הלא זו היתה משמעות תקנת חז"ל: אדם שנמצא במצב שיש בו סיכון - יתפלל תפילת הדרך. הרי גם לפי הט"ז אדם יכול לומר את תפילת הדרך רק משעה "שגמר בליבו **והכין עצמו** לצאת" (מ"ב שם). כיצד ינהג אדם שיוצא לדרכו רק בשעת הצהריים, ובתפילת שחרית ייתכן שכלל לא ידע שיצא לדרכו מאוחר יותר?

יש להניח, שאם תתקבל הצעה זו, תיהפך תפילת הדרך תוך כמה שנים לחלק קבוע מתפילת שמונה עשרה, שהרי כמעט כל אדם יוצא לדרכו כמעט בכל יום, ובכך נטלנו לחלוטין את כוונתה המקורית של תפילת הדרך.

ד. הצעה אחרת לפתרון הבעיה: תוספת בנוסח הברכה

נלענ"ד שיש פתרון פשוט הרבה יותר. ביחס לנוסח: "ליסטים, שודדים וחיות רעות", שכבר איננו רלוונטי - אינני יודע מניין לקח הרב מיכה נוסח זה, שהרי בגמרא (ברכות כט, ב), ברי"ף, ברא"ש ובטור **אין נזכר כלום** מענין ליסטים, חיות רעות או שודדים. כמו כן לא נזכר נוסח זה אצל רב עמרם גאון, מחזור ויטרי, אבודרהם ועוד.

באופן כללי ניתן לומר, שקשה למצוא נוסח אחיד לתפילת הדרך בפוסקים ובספרות המנהגים. הבסיס אמנם זהה (על פי הגמרא), אך מעבר לכך רבים מאוד הנוסחים. להלן מספר קטן של דוגמאות (המילים המודגשות הן השינויים ביחס לנוסח הגמרא):

נוסח הגמרא: יהי רצון מלפניך ה' אלקי שתולכיני לשלום ותצעידני לשלום ותסמכני לשלום, ותצילני מכף כל אויב ואורב בדרך, ותשלח ברכה במעשי ידי, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואי, ברוך אתה ה' שומע תפילה. ואביי אומר שיש לאומרה בל' רבים. **סדר רב עמרם גאון:** יהי רצון מלפניך ה' אלקי שתולכיני לשלום, ותסמכני לשלום, ותצעידני לשלום, ותצילני מכף כל אויב ואורב על הדרך, בא"י שומע תפילה.

מחזור ויטרי: יהי רצון מלפניך ה' אלוקיני ואלקי אבותינו שתולכיני לשלום ותסמכני ותסעדני לשלום ותצילני מכף כל אויב ואורב בדרך ותנני **היום ובכל יום** לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואי ותחזירני לביתי לשלום בא"י שומע תפילה.

אבודרהם: יהי רצון מלפניך ה' אלוקיני ואלקי אבותינו שתולכיני לשלום ותצעידני לשלום ותסמיכני לשלום ותחזירנו לביתנו לשלום **ותנחנו אל מחוז חפצנו לשלום** ותצילנו מכף כל אויב ואורב בדרך ותננו לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואינו **ותשמע תפילתנו כי אתה שומע תפלת כל פה** בא"י שומע תפילה.

גם המעיין בסידורי תפילה בני זמננו ימצא מגוון רחב של נוסחאות, הדומות מאד בבסיסן ושוונות בפרטיהן.

נראה לענ"ד שלאור הנ"ל ניתן להוסיף לנוסחים המקובלים את המילים: "ותצילנו מכף כל אויב ואורב **ומתאונות דרכים** וכל מיני פורענויות המתרגשות לבוא לעולם...". תוספת זו בודאי איננה משמעותית יותר מאשר הדוגמאות של התוספות שהובאו לעיל.

ה. האם אין חשש של "כל המשנה ממטבע שטבעו חכמים בברכות"?

כתב הרשב"א בתשובותיו (ח"א סי' תע):

"...אין לומר כל המשנה ממטבע שטבעו חכמים בברכות אינו אלא טועה אלא במשנה נוסח הברכות, שאמר במקום מטבע ארוך, דהיינו פותח וחותם כגון יוצר אור וכיוצא בה, מטבע קצר, דהיינו פותח ואינו חותם כגון ברכת פירות וברכת המצוות, או חותם ואינו פותח כגון ברכת גשמים ואלקי נשמה וכיוצא בהן. וכמו ששינוי בפרק קמא דברכות (יא, ב) מקום שאמרו להאריך אינו רשאי לקצר, לקצר אינו רשאי להאריך, לפתוח אינו רשאי שלא לפתוח, לחתום אינו רשאי שלא לחתום".

וכן כתב גם התשב"ץ (ח"ג סי' רמז):

"שאינ שינוי מטבע אוסר בברכות אלא כשהוא משנה הפתיחות לפתוח בברוך או שלא לפתוח כנגד המטבע שטבעו חז"ל, או לשנות החתימה לחתום בברוך או שלא לחתום, **או במה שהוא עיקר הברכה** כגון בהזכרת טל וגשם או בשאלה. אבל בנוסח הברכה בדבר שאין קפידא, כגון להבין ולהבחין (ביחס לברכת 'הנותן לשכוי בינה **להבין**...') אין כאן שינוי מטבע. והרי אמרו (עבודה זרה ח, א) אם יש לו חולה בתוך ביתו מאריך בברכת חולים, ואם הוא צריך לפרנסה מאריך בברכת פרנסה. ואנחנו מוסיפים פיוטים בתוך הברכות ובתוך התפילה ואין כאן איסור מפני שינוי המטבע אילו היו הפיוטים ההם מענין הברכה".

תוספת המילים "ותאונות דרכים" איננה פוגעת בפתיחה או בחתימה, וכן איננה משנה דבר ב"עיקר הברכה", כלשון התשב"ץ. לכן לא חל עליה הכלל של "כל המשנה ממטבע שטבעו חכמים בברכות". כל עוד אין שינוי מענין הברכה מותר לשנות ולהוסיף.

מעבר לכך, כבר כתבו התוספות ב'ערבי פסחים' ביחס לתפילת הדרך, שאינה ברכה "אלא שבח ותפילה בעלמא" (פסחים קד, ב ד"ה כל), וביסוד הדין של "כל המשנה" וכו' כתב הרמב"ם: "ונוסח כל הברכות עזרא ובית דינו תקנום, ואין ראוי לשנותם ולא להוסיף על אחת מהם ולא לגרוע ממנה, וכל המשנה ממטבע שטבעו חכמים **בברכות** אינו אלא טועה" (הל' ברכות א, ה). מסתבר אפוא שאין להכיל את הכלל "כל המשנה" וכו' על תוספת המילים "ותאונות דרכים" בתפילת הדרך.

ו. גדרי סכנה של תאונות דרכים

כתב ה'בית יוסף' (או"ח סי' קי):

"וכתב ה"ר יונה (כ, ב) שיש מקשים על פירוש בה"ג דבדרך פחות מפרסה אינו צריך להתפלל תפילה זו, מדאמרינן בירושלמי (ברכות פ"ד ה"ד) כל הדרכים בחזקת סכנה, ותיירץ דאפשר דההיא דירושלמי לא בקרוב לעיר מיירי, אלא בהולך בדרך בין הכפרים, שהכל הוא בחזקת סכנה".

מדברי רבינו יונה אלו עולה שהגדר של פרסה איננו קבוע לעולם, אלא הוא תיאור מצב מקובל של מקום סכנה, ולכן במקום שיש סכנה גם בפחות מפרסה (כגון "בין הכפרים") יש לומר תפילת הדרך.

גישה זו נפסקה במפורש להלכה במשנה ברורה (סי' קי ס"ק ל), ובערך השולחן (קי, טו), שבמקום סכנה יש לומר תפילת הדרך גם בפחות מפרסה. האם הסכנה עליה מדובר כאן היא רק מפני חיות רעות או ליסטים?

אמנם, מסתבר לומר שלפוסקים הסוברים שהגדרת פרסה לענייננו היא מרחק של פרסה (ולא זמן), נסיעה למרחק כל כך קצר איננה מסוכנת, והחשש לתאונה בנסיעה כזו הוא באמת קלוש ביותר, ולכן אין לומר בה תפילת הדרך. אך על נסיעה יותר ארוכה במכונית, גם אם אינה נמשכת 72 דקות, נראה שיש לומר תפילת הדרך גם לפוסקים שהגדרת פרסה היא זמן ההליכה, וזאת בגלל סכנת תאונות דרכים.

אם כנים אנו בתפיסתנו זו, יהיה מקום לומר שגם בנסיעות קצרות ביותר (ואולי גם בתוך העיר), אם קיימת בכל זאת סכנה (כגון כביש מועד לפורענות, כביש רטוב וכו') יש לומר תפילת הדרך בברכה. וכן הוה עובדא בזמן ה'אינתיפדה', שהורו מספר פוסקים, שהנוסע בכבישי יהודה ושומרון במקומות שיש בהם חשש לזריקת אבנים, צריך לומר תפילת הדרך בברכה גם על נסיעה קצרה ביותר.

כללו של דבר, לענ"ד אין צורך במקרה דנן לחדש ברכות וגדרים חדשים למציאות של ימינו (דבר הכרוך בבעיה של סמכות), אלא ניתן לכלול את הסכנה מפני תאונות דרכים במסגרת הרגילה ובגדרים המקובלים של תפילת הדרך. והי' ישמור צאתנו ובואנו לחיים ולשלום מעתה ועד עולם.

תנא דמסייע לרב מיכה הלוי

הרב אליעזר שנקולבסקי

לכבוד מערכת 'צהר', שלום רב,
מצורף בזה מאמר בנושא תפילת הדרך. המאמר מצולם מתוך הספר 'מים חיים' שיצא לאור
בתשל"ד לזכר חללי ישיבת שעלבים במלחמת יום הכיפורים.

בברכה,

אליעזר שנקולבסקי

המאמר, בשם 'תפילת הדרך', הוא של הרב **שמעון וייזר** שליט"א, ראש בימ"ד גבוה להלכה
בהתיישבות החקלאית, שעלבים. להלן קטעים מן המאמר:

בספר 'היזוהר' (חיי שרה קכא, א, במדרש הנעלם) נמצא כתוב: "תנו רבנן היוצא לדרך יתפלל
שלוש תפילות, תפילה שהיא חובה של יום, ותפילת הדרך על הדרך שהוא עושה, ותפילה
שיחזור לביתו לשלום, ולימא להו להני שלושה אפילו באחד יכיל למעבדיה, דתנינן כל שאלותיו
של אדם יכיל למיכללינהו בשומע תפילה"...

נראה להסביר את הדברים על פי מאמר אחר בספר 'היזוהר' (וישלח קעת, א): "ר' אלעזר ור'
יצחק הוו אזלי באורחא ומטא זימנא דק"ש וקם ר' אלעזר וקרא ק"ש וצלי צלותיה. לבתר
אמר ליה ר' יצחק והא תנינן דעד לא ייפוק בר נש לאורחא איבעי ליה לנטלא רשו ממאריה
וליצלי צלותיה. אמר ליה בגין דכד נפיקנא לא הוה זמן צלותא ולא מטא זמנא דק"ש, השתא
דשמא נהיר צלינא, אבל עד לא נפקנא לאורחא בעינא בעותא מיניה ואמלכנא ביה, אבל
צלותא דא לא צלינא"...

בטור או"ח סי' קי, ואחריו בשו"ע שם, כתבו שיש לומר תפילת הדרך "אחר שהחזיק בדרך".
ידועה מחלוקת רבותינו האחרונים בפירוש ענין זה. בט"ז שם (ס"ק ז) כתב: "ויכול לומר
אותה אפילו בעיר קודם שיוצא לדרך"... רבים נחלקו עליו, ואחרים סייעוהו, ע' בדברי
המפרשים בשו"ע ובגמ' שם... יש להביא ראיה מכרעת מאותה עובדא של ר' אלעזר ור' יצחק
הני"ל ש"עד לא ייפוק בר נש לאורחא" יש להתפלל אף תפילת הדרך ולא רק התפילה הסדירה...

למעשה יש כמה קשיים וספקות נוספים בהלכות תפילת הדרך שדנו בהם אחרונים, כגון אם
הפרסה האמורה בגמ' מבטאת משך זמן או אורך דרך, ואם הפרסה צריכה להיות לכל אורכה
מחוץ ליישוב... מתברר אפוא שמאמר 'מדרש הנעלם' משמש יסוד לעצה המובחרת למעשה
בענין תפילת הדרך: היוצא לדרך יכלול את תפילת הדרך ב'שומע תפילה' של תפילת שמונה
עשרה הסמוכה לצאתו.

הלכות סכנות הדרכים בימינו

הרב יואל בן נון

צודק הרב מיכה הלוי בכך, שתפילת הדרך בימינו צריכה להתייחס לסכנות ימינו, שהן תאונות דרכים, ולא ליסטים וחיות רעות (להוציא בכבישים ובתקופות שזורקים בהם אבנים, וחלילה גם יורים לעיתים רחוקות, שזה קרוב לתקנה המקורית).

אבל אין הצעתו-פתרונו נראים בעיני. פשוט הדבר, שאם יחוו הרבים ולא יאמרו תפילת הדרך, מפני חשבונות הלכתיים כאלה, רובם לא יתרגלו לומר ב'שומע תפילה' בכל בוקר, כפי שהציע הרב מיכה הלוי, ולא יאמרו כלל, ולעולם "לא ליסתור איניש בי כנישתא עד דבני בי כנישתא אחריתי" (בבא בתרא ג, ב).

מאידך, אין צורך לשום תקנה מיוחדת, ואין שום בעיה לפרש בתפילה ולהוסיף: "ותצילנו מכל מיני **תאונות** ופורענויות המתרגשות ובאות לעולם", שהרי תפילה זו כעין 'שומע תפילה' היא, כחתימתה, וב'שומע תפילה' אפשר להוסיף ככל צרכיו (או"ח קיט, א-ב, והוספת מלה אחת, אין קיצור גדול מזה, עיין שם). יתר על כן, כל הבירורים בעניין 'פרסה' ו'זמן פרסה', יש להם טעם וערך רק על פי סכנות דרכים של ימי חז"ל, דהיינו, שבסמוך לעיר כדי פרסה לא שכיחי שודדים וחיות רעות, ואילו בזמננו - אם יש כפר ערבי סמוך ליישוב יהודי בתוך פרסה, וזורקים שם אבנים מידי פעם (כפי שידועים אנשי עפרה ובית-אל זה שנים רבות), כלום יש טעם בחישוב פרסה, לפי מרחק או לפי זמן? והרי פשוט הדבר, שבמקום סכנה שכיחה לא נאמרו שיעורי פרסה כלל, כמפורש בדברי השו"ע לגבי ברכת 'הגומלי' (או"ח ריט, ז: "ומיהו בפחות מפרסה אינו מברך, ואם הוא מקום מוחזק בסכנה ביותר **אפילו בפחות מפרסה**"), וכתבו האחרונים שמנהג ספרד משהו את 'הגומלי' עם תפילת הדרך, (עיין שם בימשנה ברורה, וכן מפורש בט"ז בסי' קי ס"ק ו' לענין תפילת הדרך, וכן משתמע בבירור מביאור הגר"א סוף סי' קי, ומפורש בימשנה ברורה' שם ס"ק ל'), ואין כלל מקום להסתפק בדבר, ולא לחשב זמן נסיעה של 72 דקות וכדו', שכל הדרכים בחזקת סכנה הן, ובכל יום נהרגים ונפצעים אנשים ל"ע, **הן בתוך העיר והן מחוצה לה** (וגם מה שנקרא כיום 'תוך העיר' אינו דומה כלל ל'עיר' שבזמן חז"ל, הדומה ליישוב כפרי שבזמננו, כמו עפרה, או כמו שכונה בעיר אם יש בה גבשושיות להאטת התנועה, ואין בה שכיחות של תאונות). לפיכך, פשוט הוא שיש לברך תפילת הדרך כשחוגר חגורת בטיחות ויוצא לדרך, עירונית או בין עירונית, ואין לחוש כלל ל'פרסה' ולא ל'זמן פרסה', ויוסיף מילת 'תאונות', כנ"ל.

עוד יש מקום להנהיג, שאם יוצא אדם **לדרך שניה** באותו יום, שהוא מצב שכיח כיום, ובימי חז"ל היה בלתי שכיח, וכאן כבר יצא ידי חובה בבוקר, ואינו יכול לברך שנית אלא אם כן נמלך ושינה תכניותיו (או"ח קי, ה) - שירגיל עצמו לומר: "שיר למעלות... מאין יבוא עזרי...

ה' ישמור צאתך ובואך מעתה ועד עולם" (תהילים קכא), והיא מעין תפילת הדרך מן המקרא, ואין בה שיעור, ואפשר לאומרה תמיד, ולשנות, וגם לשיר אותה במנגינה, ויהי ה' עמו בכל דרכיו. וגם מי שיקבל את הצעתו של הרב מיכה, ויאמר תפילת הדרך בשחרית ב'שומע תפילה', וכעין מנהג מהר"ם מרוטנבורג (או"ח קי, ו), יאמר כשהוא יוצא לדרך ממש 'שיר למעלות', ולא ייכרת שם ה' מפי הבריות בלכתם ובנוסעים בדרך, ואל נחלן את אורחות חיינו מפני חששות וחומרות יתרות.

ואם תאמר: גם ברכת הגומל יש אם כן לברך, לפי מנהג ספרד, בכל יום, כתפילת הדרך? (או"ח ריט, ז) - אינני נבהל כלל מזה **שבכל שבת** יעמוד השי"ך, או מי שהיה קרוב לתאונת דרכים ח"ו, ויברך בקול 'הגומלי' לפטור את כל הנוסעים בדרכים, שבימינו כולן בחזקת סכנה, וזהו מנהג ספרד האמיתי, וראוי הוא. אבל למנהג אשכנז, יברך רק מי שאירע לו אירוע בדרך וניצול ממנו. וקל להבין את ההבדל: תפילת הדרך נתקנה על סכנות **הצפויות** בדרך, וכאשר בכל יום יש הרוגים ופצועים בתאונות דרכים ל"ע - "הכל צפוי". אבל 'הגומלי' נתקנה על סכנה שניצלו ממנה, ובזה מברכים רק כשהתרחשה סכנה בפועל (או"ח ריט, ט). ואם יש בין הנהגים במנהגי ספרד, שחוששים לברכה לבטלה, יכולים לנהוג **בזה** כמנהג אשכנז, או יאמרו "ברוך השם שהגענו לשלום" בסוף נסיעתם, ויצאו ידי חובתם, ואפשר להוסיף גם "מזמור לתודה" (תהילים קי)*.

ובזכות העיון בהלכות דרכים, יצילנו ה' מסכנות הדרכים, ויתן שכל ובינה בליבות כל הנהגים לנהוג אך ורק עפ"י חוקי התנועה, **שכל העובר על חוקי התנועה - עובר על חוקי התורה**, וזהו פיקוח נפש פשוט (ואינו זקוק למומחים פוליטיים וביטחוניים), ובכלל 'הלכות סכנת נפשות'. על כן יש ללמוד וללמד את חוקי התעבורה של מדינת ישראל בכל הישיבות, כחלק מלימודי ההלכה, ומי שגרם ברשלנות כל שהיא למותו של אדם ח"ו, אם הוא כהן אינו יכול לשאת כפיים כדעת המחבר (או"ח קכח, לה), והרמ"א מקל **אם עשה תשובה**, ויש מחמירים במזיד על כל פנים, עיין שם באחרונים), וספק בעיני אם ראוי להיות שי"ך (או"ח נג, כה, ועיין שם בימשה ברורה' ס"ק עה בגדרי התשובה).

* הערת העורך: תמיד אפשר לומר מזמורי תהילים, וגם לומר "ברוך השם", אבל אין זה ענין ל"ציאה ידי חובה" הלכתית. לעני"ד "ברוך השם" אינו כמו "ברוך רחמנא" (או"ח קסז, י), כי 'השם' אינו לא שם ולא כינוי של הקב"ה, אלא המילה מציינת את השמות השונים, עי' דברים כח, נח ודוק. הביטוי "ברוך השם", שהוא ההיפוך של "ברכת" השם (ויקרא כד, יא), הוא דרגה רחוקה יותר מזו הנדרשת בברכה ההלכתית, שהיא לברך את ה'. ועוד, קיי"ל כל ברכה שאין בה מלכות אינה ברכה, או"ח סי' ריד.

תשובה לתגובות

הרב מיכה הלוי

לענ"ד יש לחלק חילוק יסודי בסברא בין סכנת דרכים לתאונות דרכים. סכנה פירושו של דבר שישנם גורמים שפועלים במתכוון להזיק ולפגוע, כמו ליסטים ושוודדים, או אויב. תאונה כשמה כן היא, הכל קרה בלא מתכוון. תפילת הדרך, ובודאי ברכת הגומל, נתקנו על סכנה, כאשר הגורם המסכן, הפועל במתכוון, מצוי בדרך.

ועל כגון דא נאמר כל הדרכים בחזקת סכנה. על כן יש הגדרה מהו מרחק הדרך, כדי לומר שזו דרך שמצויה בה סכנה. אין לזה כל קשר לסכנה דהיום, המצויה לצערנו ביותר, מפאת תאונות דרכים.

לא נכון, לענ"ד, לומר שתפילת הדרך היא כעין 'שומע תפילה' ומותר לנו להוסיף על נוסח מטבע לשון של חז"ל. מרגיש אני מחויב לעולמה של הלכה, ובמסגרת זו לתת מענה לצורכי השעה. "חשבונות הלכתיים" הם אבן היסוד לרב ולפוסק להיות ממשיך את דברי התורה אל הציבור ומתוך סיעתא דשמיא הדברים יתקבלו כדת וכראוי.

